

Nekaj možnih odgovorov na pogostejša vprašanja o predlogu novega volilnega sistema

Emil Milan Pintar

Uvodna opomba

Pričujoče gradivo nima namena utemeljevati sprejetih odločitev pri oblikovanju novega volilnega sistema. Z njim želimo samo sistemsko prikazati vprašanja, ki se v javni razpravi ob tem najpogosteje pojavljajo, in nekaj možnih odgovorov na njih. Seveda bo razprava pogosto zahtevala obširnejše razlage; tu dajemo samo nekaj izhodišč zanje, predvsem zato, da bi bilo celotno gradivo preglednejše.

1. Zakaj predlagamo spremembo volilnega sistema?

- Ker sedanji sistem ne omogoča volivcem odločujočega vpliva, ki jim ga zagotavlja Ustava RS; ne gre torej za nekakšen odmik od Ustave ali celo napad na njene določbe, temveč nasprotno, za njihovo doslednejše izvajanje;
- Ker sedanji sistem ne pokriva enakomerno vseh regij in dopušča na eni strani neutemeljeno koncentracijo poslancev v določenih okrajih, na drugi pa tretjina volilnih okrajev v Sloveniji že desetletja ostaja nepokritih, kar negativno vpliva na policentričen razvoj Slovenije in razvoj podeželja. Podatki kažejo na povečevanje razlik med razvitimi in nerazvitimi področji v zadnjih dveh desetletjih;
- Ker imajo v sedanjem sistemu politične stranke neupravičen monopol pri določanju kandidatnih list, kar, glede na nezaupanje javnosti v stranke in celo naraščajoč odpor do njih, negativno vpliva na izbor kandidatov, posledično pa povzroča negativno kadrovske selekcijo.

2. Zakaj predlagamo spremembo prav zdaj?

- Ker postaja politična situacija v Sloveniji vse bolj nestabilna: vlade se menjavajo pred iztekom mandata, nove (»instant«) stranke zažarijo in padejo, nezaupanje v politične stranke narašča, prav tako narašča volilna abstinenca, ideološka nasprotja postajajo temelj političnega obračunavanja, itd. Posebej je treba opozoriti, da obstoječa vlada zlorablja pandemijo virusa korona-19 za neustavno omejevanje pravic državljanov in oblikovanje avtorskega režima;
- Ker imamo vlado, ki ne spoštuje pravnega reda, ki je nepotizem postavila v osnovo kadriranja, ki se pajdaši z nelegalnimi združbami doma in po svetu in uničuje ugled Slovenije kot demokratične države. Podatki o razraščanju korupcije in prepričanju javnosti, da v njej sodelujejo najvišji politični funkcionarji (podatki), kažejo patološko stanje slovenske družbe;
- Ker je jasno, da nove volitve po sedanjem volilnem sistemu ne bodo rešile teh problemov, temveč bodo konflikte le še zaostriale. Demokratična sprememba volilnega sistema, ki jo predlagamo, je mogoče zadnji poskus mirnega reševanja krize, v kateri smo se znašli.

3. Kaj je pravzaprav »volilni sistem«?

- Dogovor med narodom, ki ima suvereniteto, in demokratično izvoljeno politično elito, o načinu izvolitve poslancev, na katere volivci začasno (za en mandat) prenašajo DEL SVOJE SUVERENOSTI;
- Odločitev o volilnem sistemu torej ni in ne sme biti zgolj v rokah političnih strank, temveč mora pri njegovem oblikovanju in uveljavitvi sodelovati civilna družba, torej aktivni državljani. V tem smislu je volilni sistem nekakšna »magna karta« vsake demokratične družbe;
- Volilni sistem bi moral biti zato sprejeman na referendumu, ne v Parlamentu. Kadar in kjer se odločanja o njem polastijo politične stranke (torej Parlament) in ga uveljavljajo kot svojo ekskluzivno pravico, civilno družbo pa od te razprave in odločanja odrinejo, to pomeni, da v družbi dominira strankokracija, ne demokracija. Tako, kot zdaj v Sloveniji.

4. Zakaj ga predlaga SINTEZA-KCD?

- SINTEZA-KCD je samo ena od civilno-družbenih institucij, ki že dalj časa opozarjajo na upadanje demokracije v Sloveniji in vse bolj nasilno obnašanje politične elite, ki se namesto upravljanju države in družbe vse bolj usmerja na vladanje državljanom, pri tem pa naglo opušča demokratične standarde in vse bolj omejuje državljanske svoboščine. Je pa bila SINTEZA-KCD ena redkih, če ne edina, ki je ki je že leta vztrajno iskala SISTEMSKO VZROKE tega dogajanja. Skozi različne projekte, ki jih je vodila, je prišla do prepričanja, da je eden glavnih vzrokov za vse bolj iztrošeno, nesposobno, nekulturno in nasilno slovensko politično elito nedemokratičen volilni sistem, ki ga imamo in ki so ga politične stranke uzurpirale;
- SINTEZA-KCD je dve leti poskušala prepričati politične stranke, da skupaj s predstavniki civilne družbe oblikujemo nov, modernejši sistem, vendar stranke nočejo odstopiti od svojih prisvojenih privilegijev (sistem oblikovanja kandidatnih list, ne-uvajanje prednostnega glasu, ponižujoči pogoji za kandidate civilne družbe, privilegiji v medijih v času vodenja volilnih kampanj, itd.);
- PRAV TAKO SMO DVE LETI POSKUŠALI PREPRIČATI Predsednika države, da po vzoru Islandije, Irske, Švice in številnih drugih držav, oblikuje nekakšen »nacionalni gremij« s predstavniki vseh strani družbe, ki bo pripravil predlog nove systemske ureditve volilne zakonodaje, nato pa zagotovil njeno potrditev na referendumu. Predsednik te svoje naloge, ki mu nedvomno pripada kot pravica in kot dolžnost v dani situaciji, ni sprejel, zato je SINTEZA-KCD, skupaj z drugimi civilnimi iniciativami, zlasti Zavezništvo za demokratično Slovenijo, ustanovila Nacionalni svet za demokratično spremembo volilnega sistema;
- Naloga, ki nas čaka, je seveda težka, skoraj nemogoča. Ne samo zato, ker ji nasprotujejo skoraj vse politične stranke in njim podrejeni mediji, temveč tudi zato, ker Slovenija nima demokratično urejenega referendumskega sistema; tega so politične stranke že pred desetletjem deformirale in degradirale. Slovenija bi lahko zaradi svoje majhnosti večino najpomembnejših razvojnih vprašanj (kot so npr. volilni sistem, oblikovanje Pokrajin, lastništvo bank in ključnih korporacij, celovito varovanje narave, itd.) reševala prek referendumov, kot to počne nekajkrat večja Švica, toda politične stranke se vedno znova dogovorijo za absolutizem svojega vladanja.

5. Kaj je temeljna vsebina predlaganega volilnega sistema?

Poenostavljeno lahko rečemo, da nov sistem temelji na treh elementih:

- na odločitvi, da se polovico poslancev voli po dvokrožnem večinskem sistemu, torej neposredno v 44 volilnih okrajih, kjer enakopravno in z enako možnostjo izvolitve svoje kandidate vlagajo »Državljske liste« in politične stranke; to bo zagotovilo ne le enakopravno pokritost vseh slovenskih regij, temveč tudi prisotnost neodvisnih poslancev v Parlamentu;
- na uveljavitvi absolutnega prednostnega glasu, ki bo volivcem omogočil izbor prednostnega kandidata na kandidatni listi političnih strank v tistem delu volitev, ki potekajo po proporcionalnem načelu;
- na odločitvi, da v osnovi spremenimo princip določanja volilnih enot in volilnih okrajev: namesto nasilnega razreza Slovenije na bolj ali manj (ne)enake volilne enote in volilne okraje, kar DZ nikoli ne uspe zagotoviti (največji in najmanjši VO se kljub letošnji korekciji razlikujeta za 270 %!) z enakim številom voljenih kandidatov -mandatov, predlagamo sprejem (rahlo korigiran) sistem statističnih regij kot volilnih enot z različnim številom mandatov, ki ustrezajo številu njihovih volivcev.

6. Zakaj predlagamo, da ima vsak volivec dva volilna glasova?

- Ker le tako lahko zagotovimo dva ločena volilna sistema: s prvim glasom volivec voli »svojega« poslanca v svojem volilnem okraju;
- z drugim glasom volivec izbira politično stranko (s tem glasom določa končno razmerje med strankami, ki kandidirajo za prevzem oblasti) in na njeni kandidatni listi kandidata, ki mu da prednostni glas (personalizacija). Pri tem predlagamo, da ostaja 4 % prag za vstop strank v Parlament, glasovi »neuspešnih strank« pa se kot doslej po posebnem sistemu prenesejo uspešnim strankam (kar bo gotovo še predmet razprave),
- Celoten sistem tako ostaja proporcionalen, kot to zahteva Ustava. To seveda pomeni, da s KOMBINIRANIM volilnim sistemom gradimo zaupanje med ljudstvom (volivci) in oblastjo; ravnotežje, ki so ga politične stranke v zadnjih dveh desetletjih porušile. Prepričani smo, da edino kombinirani volilni sistem, ki ga uvaja vse več držav, lahko volivce in izvoljene zaveže k večji družbeni odgovornosti.

7. Kaj torej čaka volivca na volišču?

- Čakata ga dve volilni »glasovnici«. Na prvi, imenujmo jo glasovnico »A«, bo našel imena kandidatov, ki so jih predlagale bodisi Državljske liste (s sto podpisi volivcev tega okraja) bodisi politične stranke; praviloma vsaka po enega. Izmed vseh teh kandidatov bo izbral in obkrožil enega, ki ga voli kot »poslanca svojega okraja« (prvi glas);
- Na drugi glasovnici, imenujmo jo »B«, bo našel kandidatne liste političnih strank (ki upoštevajo spolno enakost tako v številu kot zaporedju zapisa). Ko bo izbral stranko, ki jo voli, bo na njeni kandidatni listi izmed zapisanih kandidatov izbral kandidatko ali kandidata, ki ji (mu) daje prednost izbora (absolutni prednostni glas);
- Rezultati volitev na glasovnici »B« nam dajo z volitvami določena razmerja med političnimi strankami. Na ravni volilnih enot izračunani rezultati nam dajo imena izvoljenih

poslancev, na ravni države izračunani rezultati pa podatke o političnih strankah, ki so uspele prestopiti volilni prag 4 % in priti v DZ.

8. Kaj še prinaša predlog novega volilnega sistema?

- 8.1. Uveljavitev domicila za kandidate: v sistemu neposrednih volitev na ravni VO, v sistemu proporcionalnih volitev na ravni Volilne enote;
- 8.2. Boljšo predstavitev kandidatov (»razkritje« podatkov o izobrazbi, dosedanji karieri, materialnem stanju, nekaznovanosti, itd.);
- 8.3. Enakopravnejše predstavljanje kandidatov v medijih v predvolilnem obdobju (to je problem posebne medijske zakonodaje, vendar moramo v tem zakonu zagotoviti upoštevanje demokratičnih principov);
- 8.4. Dvig norme »spolne enakopravnosti« s sedanjih 35 na 40 % zastopanosti vsakega spola na vseh kandidatnih listah in izmeničnega zapisa kandidatk in kandidatov;
- 8.5. Odpoklic poslanca: idejo po sedanjih podatkih podpira večina državljanov (kar je verjetno neposredna posledica nesprejemljivega načina delovanja nekaterih poslancev v zadnjih sklicih DZ), vendar doslej še nobena država v svoji volilni zakonodaji ni našla zadovoljive pravne rešitve tega vprašanja;
- 8.6. Zaozritev moralnega kodeksa poslancev in ureditev omejitev (odvzem imunitete, zamrznitev oz. prenehanje mandata, itd.);
- 8.7. Prepoved vračanja poslanca z izvršnih funkcij (npr. vlade) med poslance v istem mandatu;
- 8.8. Oblikovanje poslanske skupine »neodvisnih poslancev« za kandidate, izvoljene z Državljanskih list, in prepoved njihovega vključevanja v poslanske skupine političnih strank.

9. Katera pomembnejša vprašanja so ostala odprta?

- 9.1. Vprašanje, ali naj postanejo volitve obvezne;
- 9.2. Omejitev števila (zaporednih?) mandatov poslancev;
- 9.3. Znižanje starostne meje volivcev na 16 ali 17 let;
- 9.4. ITD.

Vse, ki bi ob pregledovanju tega gradiva naleteli na ne-odgovorjena vprašanja, vabimo, da se s svojimi predlogi in komentarji obrnete direktno na SINTEZO-KCD.

V Ljubljani, 25. junija 2021